

BETON

faze
2

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 244, GOD. XVII, BEOGRAD, UTORAK, 21. JUN 2022.

Redakcija: Aleksandra Sekulić, Dejan Vasić, Jelena Veljić, Dušan Grlić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeci broj izlazi 19. jula

Foto: Zoran Nedđo

MIKSER

Piše: Tara Rukeci

9. FESTIVAL DOKUMENTARNOG FILMA „DA NAM ŽIVI, ŽIVI RAD“

Prošlog vikenda održan je 9. festival dokumentarnog filma „Da nam živi, živi rad“ u organizaciji Radničkog video kluba Zrenjaninskog socijalnog foruma (ZSF). Na festivalu su prikazana dva filma – film Dimitra Anakieva „Izbrisani“ i film čiji su autori članovi Zrenjaninskog socijalnog foruma „Ko se seća nje?“. Okosnica oba filma jeste razbijanje Jugoslavije. Pored filmova, na festivalu je bila postavljena izložba predmeta koje su članovi i simpatizeri ZSFa kupili a tiče se socijalističke proizvodnje u okviru IPK Servo Mihalj. Tako se na stolu mogla videti konzerva šunke koju je proizvodila fabrika

mesa Bek, zatim ambalaže Mlekoprodukta, Šećerane, IPOKa i drugih fabrika koje su zapošljavale na hiljade radnika. IPK Servo Mihalj uništen je u procesu privatizacije. Film Dimitra Anakieva „Izbrisani“, govorio o udruženoj borbi „izbrisanih iz registra“ u Sloveniji nakon 1992. godine kada, sada samostalna republika, Slovenija donošenjem zakona oduzima prebivalište 1% stanovnika koji su pre raspada Jugoslavije bili interni imigranti i državljeni SFRJ, te nakon otcepljenja nisu postali državljeni Slovenije. Film prati Aleksandra Todorovića i druge izbrisane u njihovo deseto-

godišnjoj borbi protiv ovog neustavnog akta koji je doveo do razbijanja porodica i uništavanja života od više od osamnaest hiljada izbrisanih. Samoorganizovanjem i upornošću, uspeli su da Ustavni sud u dva navrata donese odluku o neustavnosti ovog zakona i izreke retroaktivno vraćanje prava. Međutim, kako je nakon raspada SFRJ u svakoj novonastaloj državi jačala desnica, koja je i danas na vlasti, izbrisani su se, osim da ostvare svoja osnovna prava i organizuju svoje živote, suočavali sa nacionalizmom i rasizmom u slovenskom društvu. U filmu „Ko se seća nje?“ autori su pokušali da kroz različite perspektive sagovornika ukažu na tragične posledice restauracije kapitalizma kod nas, na ono što je donela privatizacija a najpre da ukažu na to da je rat u Jugoslaviji služio za krađu društvene imovine i razbijanje radničke klase. Dok su mnogi akteri u filmu bili na ratištu, elite svih nacionalnosti su malverzacija otimale imovinu koju su stvarali radnici u socijalizmu. Nakon rata, pobednici su kriminalci koji su postali biznismeni i desničarski političari koji su agenti interesa krupnog kapitala koji su sprovodili proces privatizacije, odnosno

MIKSER

Tara Rukeci:
9. festival dokumentarnog filma
„Da nam živi, živi rad“

ŠTRAFTA

Aleksandra Sekulić:
Mrsite rese! – o filmu „Duga resa“
Dragana Protića Prote

VREME SMRTI I RAZONODE

Vladimir Milojković:
Sudbina jednog Vladimira

BLOK BR. V

Radovan Popović: Evropa

ZID

Sekundarna arhiva

svaka vladajuća stranka u poslednjih 30 godina na prostoru bivše Jugoslavije. Gubitnici su svi oni radnici koji su se borili protiv privatizacije fabrika. Gubitnici su njihova deca koja žive bez sigurnosti radnog mesta, za male plate,

bez besplatnog obrazovanja, u lošem zdravstvenom sistemu, bez stambene politike koja daje sigurnost da će imati krov nad glavom, ostavljeni bez ideje kako da se bore protiv vretenjača na periferiji svetskog kapitalizma gde su društvene nejednakosti svakodnevno sve veće. O tome kako borbu na levici vide mlađi, koje probleme oni vide kada govore u društvu u kom žive i šta oni znaju o socijalizmu i gde su učili o tome što je alternativa kapitalističkom sistemu, u filmu su govorili Stevan, Marija i Nikola, učenici Zrenjaninske gimnazije.

Nakon projekcije filmova održana je diskusija na kojoj su govorili Tamara Vukov, profesorka iz Montréala koja se u svom radu sa studentima zalaže za političku angažovanost filma, posebno ističući značaj dokumentarnog filma i Josip Jagić ispred Rosa Luxemburg Shtiftung koja podržava rad Radničkog video kluba. Jagić je govorio o važnosti organizovanja i omasovljivanja na levici, posebno se osvrćući na pobedu koalicije Možemo u Zagrebu, kao i dobar izborni rezultat koji je ostvarila koalicija Moramo u Beogradu. Diskusiju je obogatio Mikoš Olajšić Nad ispred udruženja Solidarnost iz Subotice. Udrženje Solidarnost iz Subotice čine bivši radnički Zorke koji su se borili protiv privatizacije, te je to iskustvo i iskustvo organizovanja na levici Olajšić Nad usmerio ka tome kako dopreti danas do mlađih, ističući značaj postojanja autonomnih prostora i organizacija leve orientacije, posebno u manjim sredinama gde je pritisak na leve struje veći i rad u mnogome više opstrušan nego u većim gradovima poput Novog Sada i Beograda. Stevan Stankov, učenik Zrenjaninske gimnazije, na diskusiji je podelio svoje viđenje toga kako bi se leva ideja mogla širiti među mlađom populacijom. Veliki problem je, po njegovom mišljenju, što se znanje o socijalizmu uglavnom stiče u obrazovnog sistema, gde ukoliko i postoji mogućnost da se o tome uči u školi, socijalizam se ili kritikuje sa desnice ili zavisi od posvećenosti nastavnika, dok sam kurikulum humanističkih predmeta slabo sadrži ono što je on kao učenik istakao da mu je neophodno kako bi se znanje transformisalo u političko delovanje. O samom filmu „Ko se seća nje?“ ali i o tome u kakvoj situaciji se nalaze gradovi poput Zrenjanina nakon rata i privatizacije govorio je Branislav Markuš iz ZSF.

ZSF i Radnički video klub do sada imaju snimljeno preko petnaest filmova koji govore o različitim socijalnim temama- od „Obranih berača“ koji govore o položaju radnika na sezonskim poslovima, preko antifašističkih filmova koji govore o ulozi istorijskog revolucionizma u održavanju kapitalizma; do filmova poput „Daj nam sunca“ i „Koju su boje tvore pertlice?“ gde su protagonisti filmova „suvršni ljudi“, uglavnom članovi udruženja, koji su svakodnevno pokušavaju da obezbede svoju egzistenciju skupljajući sekundarne sirovine, radeći u nadnici ili u izrabljivačkim kompanijama koje su došle u grad kao direktnе strane investicije; osvrćući se na mnoge goruće teme poput ekoloških borbi i borbi za javno dobro ■

Dragan Protić Prota „Duga resa“, 2021, film still

ŠTRAFTA

Piše: Aleksandra Sekulić

MRSITE RESE! – O FILMU „DUGA RESA“ DRAGANA PROTIĆA PROTE

Mali robot, naprava grupe Karkatag, dok se kreće na četiri točka i svetluo, repetitivnim pokretima „češljao“ rese na podu Centra za kulturnu dekontaminaciju ispred učesnika razgovora o filmu „Duga resa“ autora Dragana Protića Prote. Bili su tu montažer Vladimir Šoja, zatim i neki od učesnika ovog dokumentarnog filma, i sam autor. On je s vremenom na vreme

ustajao, mrsio očešljane rese i robota vraćao na početnu poziciju da ih ponovo češlja. Bilo je neobično videti rese, osamostaljene, nezavisne od tehipa ili čilima, same, kao traka (niz, niska), pripajljene na teraco i naizmenično mršene rukom, i češljane mašinom (zapravo češljem koji je zakaćen na robota, pa ga ovaj ritmično pomera i precizno češlja kako se

I zaista, mnogi od učesnika filmova govorili su o tom čestom motivu koji pamte iz detinjstva, kada ih preseće uzvik roditelja da ne gaze rese, da ih zaobilaze, da ih poprave. Čuli smo u filmu i o slučajevima da se neko dnevno morao time baviti, vidjeti i neke dosetke kako se rese fiksiraju da uvek pravilno, ravno i vojnički ostanu uredne. Neki ih u svom odrasлом životu izbegavaju, neki su ih prosti odsekli, da ne bi morali da misle o tome. Ono što film donosi jeste i jedna nit (resa) koja osvjetjava i dom iz koje su mnoge rese potekle: kuću i kućni život i rad Mice (možemo to reći i – protagonistkinje filma). Osim na tehipu, rese rese navakovake, heklane navalake za kvake koje Mica pravi, kao što su urešile i tegle sa ajvarom, na originalan i veselo način. Njen je svet ispunjen ovim radom i širi se, dobija pisma, povhale, narudžbine, pa nas je autor odveo i na druge krajeve tih dopisivanja, u momentu kada njeni paketi stižu. Autor je prat i u rjenoj pankerskoj akciji kaženja navakovaka na kapije po selu, da se rese lepršaju na ozbiljnog banatskom zimskom vetru. Film je omogućio i specifični dinamičan referentni sistem, kada bi se pomenula neka ličnost ili topos, nesebično bi „skoknuo“ i rasvetlio i tu referencu; na primer, na pomen pesme Arsenije Dedića, i sam Arsen bi ispričao nešto o svom iskustvu sa resama. Jedan od važnijih toposa je svakako mesto Duga Resa, u kojem je film u obilasku istoimenе fabrike tekstila, i društva penzionera koji nose sećanje na nju, danas napuštenu i propalu. Iz priča saznajemo i o veličini, značaju i dugoročnom uticaju ove fabrike na malo mesto, i o odzvanjanju nekadašnje zajednice kroz današnje penzionerske akcije i druženja. Danas se retko kupuju tepisi sa resama, svedoči stariji radnik u nekoj drugoj fabrici, dok osluškuje zvuk mašine koja

→ Sa prikazivanja filma „Duga resa“; foto: A. Sekulić ■

pokreće velike rolne tepiha i itisica: „za mene je ovo muzika“. Ovde neizbežno razmišljamo o komplikovanoj temporalnosti filma pred nama: snimao se godinama, pratio neke od junakinja i junaka, ali isto tako kroz njegov razvoj tonemo u prošlost, kako bi oživila „muzika“ nekadašnje fabrike, rada, zajednice, estetskih načela i rituala. Jedno od pitanja iz publike posle projekcije i bilo je da li su rese povod za razmišljanje o Jugoslaviji, a odgovor autora vodio je ka drugom pravcu gledanja kroz rese: mnoge od žena koje vidimo u filmu služile su rese i „rese“, bile su opterećene poslovima mišljenjem da ispunje nekav očekivanja, i doveo nas je do pitanja za sve: kada biste bili resa, kavka biste resa bili? Ni previše duga da je ne odrežu, ni previše mala da je ne primete, kaže jedan od učesnika filma. Neka koja se ne mora češljati, odgovor je u sali. Frčkava. Neka koja se otaknila i odletela daleko. Bili su inspirisani učesnici projekta „Gradoznaci“ tog dana u CZKD, i oni koji se sećaju opreza pred resama, i oni koji od njih nisu prezali. Film nastavlja svoje putovanje, obišao je festivale, dobio nagrade, stiže polako do vašeg mesta, spremite svoj odgovor, kakva resa biste bili. U međuvremenu: Mrsite rese! poručuje nam autor ■

Film nas je vodio u krojačke slave, u kućne salone, u kuhinje i sobe, kod nepredvidivog Marka Breclja, kod jedne heroine Drugog svetskog rata i njenih odlikovanja, i doveo nas je do pitanja za sve: kada biste bili resa, kavka biste resa bili? Ni previše duga da je ne odrežu, ni previše mala da je ne primete, kaže jedan od učesnika filma. Neka koja se ne mora češljati, odgovor je u sali. Frčkava. Neka koja se otaknila i odletela daleko. Bili su inspirisani učesnici projekta „Gradoznaci“ tog dana u CZKD, i oni koji se sećaju opreza pred resama, i oni koji od njih nisu prezali. Film nastavlja svoje putovanje, obišao je festivale, dobio nagrade, stiže polako do vašeg mesta, spremite svoj odgovor, kakva resa biste bili. U međuvremenu: Mrsite rese!

19.51h – 19.55h
ponedeljak
31.08.2020.
(Reading, UK)

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Vladimir Milojković

SUBINA JEDNOG VLADIMIRA

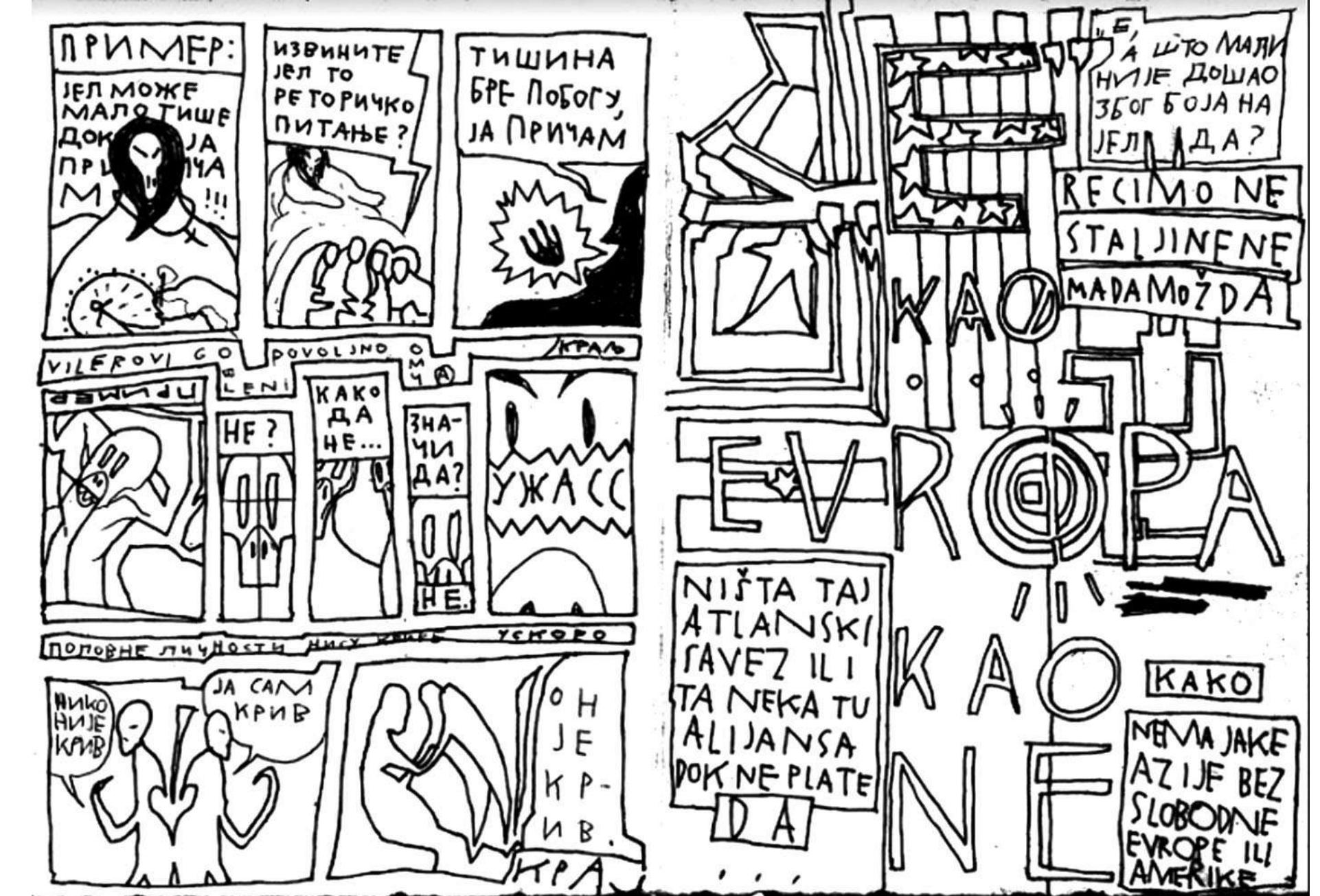
Uvlači se u blog čiji smrad više ne oseća ne znaš da li imaš alergiju ili je jednostavno previše hladno olovka i papir su na ugavljinu imaš ideje, ali nemas snage na relaciji Reading – Woodley „čitanje u šumu“ – u glavi odjekuje dok ustaješ iz kreveta i piljiš u prazno i dok preturaš po glupostima za podstrek migrene postaje ti sve jasnije da je tvój boravak pod njihovim krovom sasvim privremen. „Sve dok želiš da odes odavde ne moraš da se pomeraš Sve dok misliš: Kakva rupa nisi zarobljen“. ■

12.52h – 12.59h
16.10.2020.
petak
(Abbey, Reading, flat)
[citat na kraju – Anna Jörgensdotter]

Autor: Vladimir Milojković / Vladimir Milojković iz zbirke pod nazivom „u kući od ljudske kože“

Autor: Radovan Popović

BLOK BR. V

Sekundarna arhiva

Više od 160 umetnica iz Albanije, Belorusije, Češke Republike, Kosova, Mađarske, Poljske Srbije, Slovačke i Ukrajine učestvovaće na *Evropskom nomadskom bijenalu – Manifesta 14* u Prištini, u okviru projekta Sekundarna arhiva.

Secondaryarchive.org jedinstvena je onlajn arhiva koja sadrži izjave tri generacije umetnica iz Centralne i Istočne Evrope, a *Manifesta 14* predstavlja povod da se ova digitalna platforma predstavi i u izložbenom formatu. Arhiva će biti prikazana u formi zvučne instalacije sačinjene od glasovnih iskaza umetnica. *Manifesta 14*, koja će se ove godine održati u glavnem gradu Kosova, Prištini, zvanično će biti otvorena za javnost 22. jula, i trajaće do 30. oktobra 2022. godine. Ovo nomadsko bijenale ciljano teži da održi distancu u odnosu na centre umetničkog života tražeći sveže i plodne terene za angažovanje lokalne, nacionalne i međunarodne publike u kontekstu novih formi umetničkog izražavanja. Sve izložbe i događaji u okviru Bijenala biće besplatni i otvoreni za javnost. Platforma secondaryarchive.org nastala je kao svejrsni odgovor na nedovoljnu vidljivost žena iz Centralne i Istočne Evrope u istoriji moderne i savremene umetnosti. Digitalna arhiva koju je Fondacija Katarzyna Kozyra dve godine razvijala sa partnerskim organizacijama, osmišljena je sa namerom da prikaže radove umetnica iz pomenutog regiona i da otvoriti prostor u kojem bi one govorile u prvom licu. Do sada je platforma uspela da okupi stotine izjava umetnica iz Belorusije, Češke, Mađarske, Poljske, Slovačke i Ukrajine. Sve umetnice čiji su iskazi deo digitalne arhive pozvane su da učestvuju na izložbi *Manifesta 14*. Njima će se pridružiti umetnice iz Albanije, Kosova i Srbije čije će izjave naknadno biti uključene u digitalnu arhivu.

Umetnice koje će u okviru *Sekundarne arhive* užeti učešća na *Manifesti 14*:

Albania: Bora Baboci & Jona Xhepa, Donika Čina, Ylli Gjollesha, Ledia Kostandini, Iva Lulashi, Violana Murataj, Silvi Naçi, Flutura Preka, Edit Pula, Merita Selimi, Eli Xoxa.

Belorusija: Ksisha Angelova, Lena Davidovich, Zhanna Gladko, Zhanna Grak, Ulyana Kalenik, Olga Maslovskaya (Nevzorova), Vika Mitrichenko, Masha Moroz, Marina Naprushkina, Alla Savashevich, Nadia Sayapina, Olga Sažykin, Antonina Slobodchikova, Anna Sokolova, Tamara Sokolova, Olya Sosnovskaya, Varya Sudnik, Masha Svyatogor, Galina Vasilieva, Natalia Zaloznaya, Alesya Zhitkevich.

Češka Republika: Darina Alster, Veronika Šrek Bromová, Markéta Garai, Libuše Jarovjáková, Magdalena Jetelová, Alena Kotzmannová, Viktorie Langer, Mirka Ptáčková, Sráč Sam, Sláva Sobotovičová, Adéla Součková.

Secondary Archive

Manifesta 14
Priština 2022

Dizajn: Marcel Kaczmarek

Poljska: Basia Bańska, Anna Baumgard, Beata Ewa Bialecka, Dobrawa Borkała, Bogna Burska, Izabela Chamczyk, Magdalena Ciemierniewicz, Ewa Cieplewska, Agata Cieślak, Martyna Czech, Tatiana Czekalska, Iwona Demko, Monika Drożyńska, Karolina Gembara, Małgorzata Goliszewska, Barbara Gryka, Małgorzata Gurowska, Izabella Gustowska, Joanna Helander, Marta Hryniuk, Ewa Hubar, Karolina Jabłońska, Edka Jarząb, Zuzanna Janin, Katarzyna Józefowicz, Agnieszka Kalinowska, Kle Mens, Kolektyw Łaski, Dominika Kowynia, Katarzyna Kozyra, Marta Krześlak, Aleksandra Kubiak, Agnieszka Kurant, Natalia LL, Małgorzata Lafranchi Turewicz, Ewa Łuczak, Agnieszka Mastalerz, Martyna Miller, Małgorzata Mirga-Tas, Małgorzata Mycek, Ania Nowak, Dorota Podlaska, Aleka Polis, Marta Romankiv, Irmina Rusicka, Jadwiga Sawicka, Anna Siekierska, Aleksandra Ska, Jadwiga Subczyńska, Katarzyna Szumska, Ewelina Węgiel, Jaśmina Wójcik, Agata Zbylut.

Kosovo: Lirije Buliqi, HAVEIT, Majlinda Hoxha, Zake Prelvukaj, Miradije Ramiqi, Kaltrinë Rrustemi, Fitore Isufi Shukriu-Koja, Alketa Xhafa Mripa, Rudina Xhaferi, Valbona Zherka.

Mađarska: Nikolett Balázs, Marianne Csáky, Orsolya Drozdik, Sári Ember, Andrea Fajgerné Dudás, Viola Fátyol, Kis Judit, Katalin Ladik, Ágnes Éva Molnár, Viktória Monhor, Tímea Oravec, Katharina Roters, Katarina Šević, Eszter Ágnes Szabó, Eszter Szabó, Lilla Szász, Henrietta Szira, Kata Tranker, Dominika Trapp.

Srbija: Dubravka Đurić, Isidora Ilić, Ivana Ivković, Ana Knežević, Bojana Knežević, Nedra Kovinić, Milena Maksimović (1976-2014), Marina Marković, Jelena Micić, Darinka Pop Mitić, Mima Orlović (1965-2020), Tanja Ostojić, Andrea Palašti, Vesna Pavlović, Jelica Radovanović, DRUGarica Milica Rakić, Ivana Smiljanić, Jasmina Tešanović, Milica Tomić, Vesna Vesić, Katarina Zdjelar i Dragana Žarevac.

Slovačka: Leontína Berková, Pavlína Fichta Čierna, Ľubomíra Sekerášová.

Ukrajina: Yana Bachynska, Tereza Barabash, Oksana Chepelyk, Olia Fedorova, Uli Golub, Ksenia Hnylytska, Alevtina Kakhidze, Tetiana Kornieieva, Yulia Kostereva, Yulia Krivich, Maria Kulikovska, Anna Manankina, Valeria Troubina, Anna Zvyagintseva.

Projekat *Sekundarne arhive* u okviru *Manifesta 14* u Prištini organizuje Fondacija „Katarzyna Kozyra“ (Poljska) sa partnerima: Tirana Art. Lab (Albanija), Ambasada Kultury (Belorusija/Litvanija/Nemačka), MeetFactory (Češka), Easttopics (Mađarska), Oral History Initiative (Kosovo), Centar za kulturnu dekontaminaciju (Srbija), Björnsonova (Slovačka), Artsvit Gallery (Ukrajina), a u saradnji sa: Asia Tsisar (Fondacija Katarzyna Kozyra), Adela Demetja (Albanija), Anna Chistoserdova i Valentina Kiselyova (Belorusija), Piotr Sikora i Daniela Šiandorová (Češka), Róna Kopeczky (Mađarska), Erémire Krasniqi & Renea Begolli (Kosovo), Mirjana Dragosljević, Simona Ognjanović, Dejan Vasić i Jelena Vesić (Srbija), Lucia Kvočáková (Slovačka), Iryna Polikarchuk (Ukrajina).

Više informacija na: www.manifesta14.org